

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Reginonis Abbatis Prumiensis Libri Duo De Ecclesiasticis Disciplinis & religione Christiana

Regino <Prumiensis>

Parisiis, 1671

Præfatio Ad Lectorem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14622

STEPHANI BALUZII
TUTELENSIS

PRÆFATIO AD LECTOREM.

I. **S**ANCTA Dei Ecclesia partim jure divino regitur, partim jure apostolico & ecclesiastico. Rursum aliqua ordine & canone tenentur, aliqua consuetudine firmata sunt. Antiquitus autem ita constitutum erat, ne cui sacerdotum fas esset ista ignorare; ut hinc admoniti, serio ac diligenter officium suum exequerentur. Quanta sanctorum canonum contemptio per multa tempora, quanta oblivio fuerit, opus non est commemorare. Sciunt provinciæ orbis nostri, quæ dignitatem suam imminutam imputant neglectui veterum regularum. Sed tandem bona disciplina movere cœpit lacertos & quasi reviviscere sub imperio optimi Prin-

PRÆFATIO.

cipis Francisci primi Francorum Regis Christianissimi, cujus exemplo alij quoque Principes foverunt literas & literarum studiosos. Tum primùm canones Conciliorum editi Parisiis sunt anno MDXXIV. à doctissimo conterraneo meo Jacobo Merlino, cui etiam debemus primam editionem operum Origenis, dein à Crabbo & à Surio in Germania, tum Venetiis, Romæ, Coloniæ, & alibi. Quin & unaquæque natio voluit habere corpus suorum Conciliorum. Atque heic primas deberi Hispaniæ constat, cujus Concilia elegantissimis typis vulgata sunt anno MDXCIII. ab eruditissimo & summæ dignitatis viro Garfia Loaysa Archiepiscopo Toletano. Hunc secutus est singulare illud Gallicanæ Ecclesiæ decus & ornamentum ac summi judicij vir Jacobus Sirmondus, qui anno MDCXXIX. Concilia antiqua Galliæ, in tres tomos distributa, incredibili labore ac diligentia edidit, quorum frequens est usus in universa Ecclesia. His magnis exemplis provocatus Henricus Spelmannus Anglus, cum in hoc genere studiorum excelleret, Britannicarum insularum Concilia in unum collegit, eorumque partem ipse vivens in publicum emisit anno MDCXXXIX. partem suis

P R Æ F A T I O.

moriens edendam reliquit. Ex qua doctif-
simorum hominum cura colligi facile po-
test quanti momenti sit in hæc sanctissima
studia incumbere, quæ multùm condu-
cunt ad rectè instituendam Christiano-
rum vitam perditosque ultimorum tem-
porum mores in melius reformandos.

II. Intelligebant istud alta mente præ-
diti majores nostri cùm constituerent ut
unusquisque sacerdotum apud se haberet
librum canonum, non ad simplicem cu-
riositatem, sed ut eo uterentur in omni-
bus causis ecclesiasticis. Itaque qui primi
collectiones canonum adornarunt, nihil
præter antiquos canones ediderunt, adeo
ut omitterent apostolicos, quia nondum
de illorum auctoritate constabat. Hujus-
cemodi fuit vetus illa collectio qua ante
Justiniani tempora utebatur Ecclesia uni-
versa, Græcas tantum synodos comple-
ctens. Et quoniam istius codicis interpre-
tatio Latina, qua occidentales Ecclesiæ
utebantur, obscura & confusa erat, Dio-
nysius Exiguus Abbas Romanus novam
aggressus est; in qua, præter quinquagin-
ta canones apostolicos & Conciliorum
Græcorum constitutiones quæ collectio-
ne illa continebantur, Chalcedonenses
etiam addidit, tum Sardicenses, & Afri-

P R Æ F A T I O.

canos, denique decreta Pontificum Romanorum à Siricio usque ad sua tempora.

III. Dionysij studium imitatus postea est Isidorus Episcopus Hispalensis; qui, præter ea quæ in collectione Dionysij continentur, etiam diversa Africæ Concilia, tum Gallicanas & Hispanicas synodos in suam transtulit, epistolas quoque inferens eorum Pontificum qui post Damasum Romanam cathedram tenuerunt, quam collectionem posterorum diligentia auxit his Conciliis quæ habita in Hispania sunt post tempora Isidori. Viderat unum collectionis illius exemplar vir illustrissimus & excellentissimus in omni genere laudis Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis, illud ipsum fortassis quod etiamnum extat in bibliotheca Ecclesiæ Urgellensis in provincia Tarraconensi, in quo epistolæ Romanorum Pontificum nullæ exant ante Damasi ac Siricij tempora. Ævo deinde Karoli magni insertæ huic collectioni sunt famosæ illæ ac nobiles epistolæ quæ priscis Pontificibus tribuuntur, quas verò Riculfus Archiepiscopus Moguntinus à bono illo Mercatore Hispano comparatas in hunc terrarum orbem primus detulit. Disputatum valde est illo seculo de au-

PRÆFATIO.

toritate istarum epistolarum, Gallicanis Episcopis litem adversus eas moventibus, quod intelligerent illas antiquis regulis esse contrarias. Vicit tamen fortuna populi Romani. Itaque nihil frequentius post illa tempora insonuit in auribus Christianorum quam istarum epistolarum auctoritas & mentio, ita ut qui deinceps collectiones canonum & decretorum composuerunt, etiam istis epistolis usi sint tanquam bonis mercibus, quamvis non omnes. Rhabanus enim, tamenetsi Abbas Fuldensis esset in diœcesi Moguntina, licet Moguntinus & ipse Archiepiscopus fuerit post Otgarium, adeoque Riculfi successor, epistolis illis non utebatur, ut rectè observatum est ab Antonio Augustino.

IV. Magna sanè fuisse videtur istarum epistolarum auctoritas eo tempore quo synodus habita est Durocortori Remorum adversus Arnulphum loci illius antistitem, id est, anno nongentesimo nonagesimo primo. Attamen si quis rem penitus introspeciat, is animadvertet non repugnasse quidem palam Episcopos decretis illis, sic enim vocantur in actis synodi, sed cum intelligerent contraria illa esse veteribus institutis ac moribus nostris,

PRÆFATIO.

eorum vim & auctoritatem eluisse prudentia planè singulari. Nondum inter Gallicanos Episcopos exoleverat memoria rerum præclarè gestarum ab Hincmaro Remensi Archiepiscopo, cujus crebra & magna fuere certamina cum tentamentis Pontificum æternæ urbis. Incidit enim Hincmarus in difficillima tempora Nicolai primi & Hadriani secundi, qui nulli diligentia, nullis laboribus pepercerunt ut sedis suæ dignitatem, quæ magna haud dubiè ac splendida est, in immensum extollerent. Sed in primis in omnibus causis opportunè importunè obtrudebant epistolas illas, quæ nondum gratiam amiserant novitatis, quibus verò fides & auctoritas accesserat ex stupenda ac mirabili taciturnitate & silentio hominum illius seculi. Quoties autem illæ afferebantur adversùs mores nostros, non contradicebat quidem apertè Hincmarus, sed duritiem illarum mollire conabatur verbis reverentiæ plenis & inita, quantum fieri poterat, conciliatione cum vetustis regulis; sin minùs, earum auctoritatem minuebat comparatione veterum canonum & adductis verbis epistolarum quæ citra controversiam scriptæ fuerunt ab Episcopis Romanis quorum nominibus inf-

P R Æ F A T I O.

criptæ sunt. Qui defensionem Arnulphi susceperunt in Concilio Remensi, nulla ferme alia præsidia in causam induxerunt præter falsas illas epistolas, in quibus cavetur ne Episcopus judicetur absque auctoritate Episcopi Romani, cassaque & irrita decernuntur judicia quæ prætermissio hoc ordine ferri contingeret. Sed ista magnorum nominum commemoratione non admodum permotos fuisse Episcopos nostros hæc res indicio est quòd multa primùm reverentia usi erga Romanorum Pontificum decreta quæ proferebantur, licet falsa haud dubiè esse intelligerent, cum ad eam partem veniunt in qua certum erat Episcopis non passuros se ut novum jus invalesceret adversus veteres regulas, neque aliquid superpetere quo manifesta decretorum istorum verba eludere interpretatione possent, tum decretis illis liberè opponunt canones Africanos qui de judicandis intra provinciam Episcopis decreverunt, etiam in fine actorum propterea describentes Concilium sextum Africanum sive Carthaginense.

V. Scio me rem novam dicere, quia hætenus acta synodi Remensis edita fuere absque isto Concilio Africano. Sed

PRÆFATIO.

illud defieri in eisdem actis facilè colligi potest vel ex indiculo capitulorum; in quo, post reclamationem & depositionem Adalgeri Presbyteri, in qua finis est Concilij Remensis in vulgatis editionibus, ista leguntur: *Africanum Concilium, in quo modus Romani Episcopi cognoscitur.* Deinde in calce capitis **XXVII.** patres de eodem Concilio Africano loquentes ita statuunt: *Quod Concilium, quoniam insigne est, & beati Augustini presentia illustratum, & artificiosis consultationibus expolitum, vimque multiplicis argumenti huic synodo præbuit, ad plenum his gestis annexere utile iudicavimus.* Istam observationem ego tunc, lector, debemus Hermannò Conringio Germanorum doctissimo; qui & Africanum illud Concilium ad me scripsit constituere caput **LVI.** istius synodi in vetustissimo codice MS. academiæ Juliæ, & præterea integrorum actorum varias lectiones manu sua descriptas ad me misit. Intelligis autem posse deinceps optimam & sinceram ejusdem Concilij Remensis editionem fieri, quam tibi pollicemur in nova nostra collectione Conciliorum. Nunc redeamus ad veteres canonum collectores.

VI. Qui post nonum seculum studia

PRÆFATIO.

se rei canonicæ applicuerunt, cùm discere & docere vellent, collectiones canonicas & ipsi ediderunt; in quibus tamen synodos & Romanorum Pontificum epistolas non ediderunt integras & servato temporum ordine, ut factum erat ab antiquis; sed in titulos quosdam & capita distribuentes has synodos & epistolas, præterea addiderunt permulta ex Conciliis habitis in Gallia, Germania, & Hispania, tum etiam aliunde, dicta quoque sanctorum patrum adferentes, ita haud dubiè existimantes, plurimum dignitatis conlaturam collectionibus illis sanctissimorum ac doctissimorum hominum auctoritatem. Existimabat vir clarissimus Franciscus Florens Burchardum Wormatiensem Episcopum & Ivonem Carnotensem primos fuisse qui hac methodo usi essent. Neque mirum est virum doctissimum ita sensitse, cùm nondum ullus in publicum emissus esset canonum ac decretorum collector duobus illis Episcopis antiquior. Attamen Regino Abbas Prumiensis exemplum dederat; ex quo pleraque acceperunt Burchardus & Ivo, sed præcipuè Burchardus, qui capita DCLXX. aut circiter ex collectione Reginonis in suam transtulisse videtur.

P R Æ F A T I O.

VII. Hanc collectionem aggressus est Regino jussu Rathbodi Archiepiscopi Trevirensis, ad usum ejusdem Archiepiscopi totiusque dioceseos Trevirensis. Eam Rathbodo ac Reginoni mentem fuisse patet ex titulo operis. Sed præterea extat in capite tertio libri secundi *sacramentum synodale*, in quo præcipitur ut causæ synodales celari non debeant *Episcopo de Treveris aut ejus Misso*. quod satis indicat hanc collectionem factam esse ad usum illius dioceseos. Verùm cùm illa commendaretur ob sui utilitatem, varia illius exempla facta deinde sunt, quæ ad diversa loca commearunt.

VIII. Usus est autem Regino non vulgari artificio in condenda lucubratione ista. Divisit illam in duos libros, ad exemplum, ut arbitror, Martini Bracarenensis; in quorum primo tractat de rebus & personis ecclesiasticis, in secundo de vita & conversatione laicorum; ut ipsemet Regino docet in epilogo libri primi & in præfatione secundi. Continent autem ambo nongenta ferme capitula, ut etiam observatum à Trithemio est. In fronte libri primi ponitur Inquisitio secundùm quam Episcopi interrogare debebant de vita Clericorum, in initio au-

P R Æ F A T I O.

rem secundi Inquisitio ab Episcopo
facienda circa laicos. Deinde his ge-
neralibus Inquisitionibus subjicitur au-
ctoritas canonica, id est, canonum ac
decretorum aliarumque sanctarum insti-
tutionum auctoritas quibus fulciri & ap-
probari possunt capita quæ in utraque
Inquisitione habentur. Hæc sunt Regi-
nonis verba post Inquisitionem libri pri-
mi: *Hæc quæ suprâ capitulatim inquirenda
expressimus, auctoritate canonica roborari
oportet.* In libro secundo, ante caput sex-
tum, id est, post Inquisitionem de vita
laicorum: *Capitula hæc quæ per ordinem ad-
notavimus, canonicis oportet roborari decre-
tis.* Ad probationem itaque istorum capi-
tulum affert canones Conciliorum, de-
creta Pontificum Romanorum, dicta san-
ctorum patrum Basilij, Ambrosij, Hie-
ronymi, Augustini, Gregorij, Cassiani,
Ferrandi, Benedicti, Fructuosi, Aure-
liani, Theodori, Bedæ, Rhabani. Addu-
cit præterea leges ex Codice Theodosia-
no, seu potiùs verba Aniani interpretis.
Plerunque etiam utitur auctoritate Ca-
pitularium Regum Francorum Karoli
magni, Ludovici Pij, & Karoli Calvi,
tum etiam lege Burgundionum & lege
Ripuariorum. Epistolas Romanorum

P R Æ F A T I O .

Pontificum laudat, ut diximus, eas frequenter quæ verè illorum creduntur esse citra controversiam, pseudepigraphas autem & supposititias rarò, tantùm fortassis ne contemnere videretur. Unde facile colligimus Reginonem non admodum magni fecisse epistolas illas. Neque enim dici potest incognitas illi fuisse, cùm earum auctoritate aliquoties utatur, & cùm constet præterea permulta illum accepisse ex collectione Isidori. Nolo tamen ut hinc quisquam colligat incognitam illi fuisse collectionem Dionysij Exigui. Tamenetsi enim bene multa acceperit ex Isidoro, scèpissime canones Græcarum synodorum refert ex interpretatione Dionysij, rarò ex antiqua quæ extat apud Isidorum.

IX. Præter auctoritates illas de quibus huc usque diximus, existimo Reginonem alia quapiam collectione vetustiori usum præterea esse, in qua & antiqui canones & genuinæ Pontificum Romanorum epistolæ referebantur, ac insuper etiam Concilia Gallicana quorum frequens est mentio apud Reginonem, Nannetense videlicet, Remense, ac Rotomagensis. Istud hinc mihi collegisse videor quòd libro primo cap. C X V I I. adferens

PRÆFATIO.

locum quendam ex decretis Innocentij primi, accepisse se ait *ex epistola Innocentij Papa cap. CCCLXXXVII.* Rursum in eodem libro cap. LXI. canonem primum Nannetensis Concilij describens, ista ponit in titulo: *Ex Concilio Nannetensi CCCCXVIII.* Hæc, inquam, mihi persuadent Reginonem habuisse tum in manibus collectionem quandam, in qua, velut in Cresconiana, canones Conciliorum decretis Romanorum Pontificum permixti erant sub una & continuata serie numerorum. Suspiciari autem quis posset illam collectionem non fuisse diversam à libris Capitularium, in quibus & decreta illa Romanorum Pontificum & canones Nannetensis Concilij sæpissime referuntur, in libro autem sexto vel septimo descripta fuisse duo illa capita de quibus suprà dicebamus. Nam quòd hodie canon ille Nannetensis illic non legitur, & quòd nullus istorum duorum librorum pervenit usque ad numerum CCCCXVIII. qui citatur à Reginone, istud quemquam remorari non debet, cùm libri illi sint valde mutili & imperfecti, ut infrà adnotabimus. Nam antiqui librarij ex illis multa inter describendum detraxerunt, & qui illos postea typis ediderunt, multa

PRÆFATIO.

refecarunt quæ illis superflua videbantur.

X. Sæpe etiam Regino laudat canones Concilij Triburiensis; de quibus operæ pretium est ut heic seorsim nonnulla dicamus. Nam cum plerosque referat qui hodie non extant in vulgatis editionibus, aliquos paulò diversos ab editis, denique quamplures in epitomen pro more suo contractos, videndum est quænam ei fides habenda sit, recipiendine canones Triburienses ab eo relati qui nunc non extant, an verò rejiciendi ut spurij. Sanè cum de bona hominis fide nobis aliunde constet, proclive est existimare bona quoque fide usum esse quoad canones Concilij Triburiensis, quibus condendis ipse fortassis interfuerat, præsertim cum res esset adeo recens ut fas non esset mentiri nisi homini impudentissimo. Nam Concilium illud haud procul à Prumia habitum erat paulò antè quàm Regino suam collectionem adornaret, ut ipse testatur in libro secundo suorum Chronicorum: *Anno dominicæ incarnationis DCCCXCV. synodus magna celebrata est apud Triburias contra plerosque seculares qui auctoritatem episcopalem imminuere tentabant; ubi viginti sex Episcopi cum Abbatibus monasteriorum residentes plurima decreta*
super

PRÆFATIO.

super statum sanctæ Ecclesiæ scripto roboraverunt. Dubium itaque non est quin canones Triburienses à Reginone relati sint germani; adeoque cum aliis edendi quandoque erunt.

XI. Collectioni Reginonis subjecimus duas appendices antiquas, primam ex veteri codice MS. Parisiensi, de cujus antiquitate & auctoritate nobis constat, secundam ex editione Helmæstadiensi. Istam vir amplissimus & istarum rerum curiosus indagator Joachimus Hildebrandus, qui primus Reginonem edidit, ex veteri codice MS. academiae Juliæ descripsit, & secundo libro Reginonis adjunxit continuata serie numerorum, ista tamen post caput quod est CCCCXLVI. in hac nostra editione, bona fide admonens: *Huc usque in exemplari MS. capita fuere numerata. Iis quæ jam sequuntur capitibus per satyram collectis numerum & titulum nos addidimus.* Ex quo confici potest ista non esse Reginonis, & à quodam studioso adjecta antiquitus fuisse. Non esse autem Reginonis probatur etiam ex codice Parisiensi; in cujus fronte cum descripta sint istorum librorum capitula, omnino indiculus ille terminatur in capite CCCCXLVI. *Quomodo possum pœni-*
ẽ

PRÆFATIO.

rentiam septem annorum pœnitere. Ea de causa nos appendices illas divisimus ab opere Reginonis, & suos unicuique numeros tribuimus. Utramque autem vidisse videtur Burchardus, cùm nonnulla utriusque appendicis capita apud illum legantur.

XII. Quemadmodum enim Regino nonnulla acceperat ex Halitgario & Rhabano, sic Burchardus magnam partem suæ collectionis accepit ex Reginone. Quod ne quis putet me gratis dicere, argumentis agendum est neque obscuris neque ambiguis; si priùs admonuero rectè observatum ab Antonio Augustino esse, in eo reprehendendum Burchardum, *quòd non ex fontibus ipsis hausit singula, sed ex rivulis & stagnis aliorum.* Ea verò de causa, ut illud primùm dicamus, in margine Reginonis adnotavimus loca quæ hinc translata sunt in Decretum Burchardi, ut lector ea possit invicem comparare. Non diffiteor sanè quin nonnulla interdum diversa apud Burchardum sint. Sed eorum quæ similia prorsùs sunt longè major est numerus. Adferam autem aliquot loca ex quibus patebit Burchardum ista collectione Reginonis usum esse.

XIII. Regino lib. i. cap. LXI. ca-

PRÆFATIO.

nonem primùm Nannetensis Concilij ita refert in codice Parisiensi : *Ex Concilio Nannetensi ccccxviii.* Burchardus verò, *Ex eodem*, id est, ex Concilio Nannetensi, quod in proximo capite laudaverat, *cap. 419.* Emendare ista conatus est Ivo Carnotensis, quòd putaret haud dubiè heic erratum esse, non à Burchardo, sed à librario. neque enim tot posse esse unius Concilij capitula. Itaque parte II. *cap. cxxxi.* hunc eundem canonem referens, *ex Concilio Nannetensi cap. xix.* sumptum fuisse tradit.

XIV. Apud Reginonem libro I. *cap. ccii.* legitur : *Item prædicandum est quomodo filius Dei incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine.* Sumptus est autem hic locus ex libro primo Capitularium, ubi tam in editis quàm in manu scriptis codicibus legitur *ex Maria semper virgine.* Cùm itaque Burchardus locum eundem referat absque illa particula, planum est non aliunde accepisse quàm ex Reginone, cui haud dubiè vox illa per incogitantiam exciderat in scribendo.

XV. Rursum in eodem libro *cap. cclxix.* referuntur nonnulla ex Concilio Sueffionensi, sive ex Capitulis Karoli Calvi. Divisum autem est hoc caput

PRÆFATIO.

in partes duas in veteri codice Parisiensi, cum in editione Helmæstadiensi & in Capitulis Karoli Calvi divisum non sit. Burchardus ergo, Reginonem describens, divisum illud retulit. quem secuti deinde sunt Ivo parte III. cap. 233. & 234. & auctor primæ collectionis Decretalium *cap. 2. de rer. permutatione.* Idem contigit capitulum LXXXI. libri primi Capitularium, quod trifariam divisum à Reginone est lib. I. cap. CCCLXXI. dein eodem ordine relatum à Burchardo. Item capitulum LXXXVIII. quod Burchardus in quinque partes factum retulit post Reginonem, apud quem extat in libro primo cap. CCCXCVI. & sequentibus.

XVI. Lib. II. cap. CIII. refertur à Reginone canon nonus Eliberitani Concilij, de femina fidei, quæ maritum adulterum fidelem relinquit, ut alterum ducat. Monstruosa autem est lectio quam nos retinuimus apud Reginonem; ubi pro *& alterum ducit*, quæ est vera lectio, legitur *& adulterum ducit*. Primum enim hanc lectionem explodit sensus canonis, tum etiam auctoritas manu scripti codicis, & editiones synodi Eliberitanæ. Bonam autem confirmat etiam omnium veterum scriptorum auctoritas. Sed quia editio

P R Æ F A T I O.

Helmæstadiensis *adulterum* in hoc loco habebat, adeoque constabat ex eo errore fluxisse depravatam lectionem quæ extat apud Burchardum, nos illam prætulimus sinceræ, ut intactos servaremus fontes ex quibus Burchardus suos rivulos derivavit.

XVII. Himerius Tarraconensis Episcopus ad Damasum Papam scripserat monachorum quosdam atque monacharum, abjecto proposito sanctitatis, illicita ac sacrilega se contagione miscuisse. Siricius verò respondens epistolæ ad decessorem suam scriptæ, has impudicas detestabilésque personas à monasteriorum cœtu Ecclesiarumque conventibus eliminandas esse rescripsit. Regino hunc locum referens lib. II. cap. CLXIV. priorem partem omisit, responsione Siricij contentus. Attamen ut sensum capitis daret, voces istas à priore parte repetitas interpolavit, *monachorum scilicet atque monacharum, que abjecto proposito sanctitatis illicita ac sacrilega contagione se miscuerint.* quæ nos parenthesi conclusimus. Cùm ergo Burchardus hunc locum referat ut extat apud Reginonem, par est existimare illum descripsisse ex ista collectione.

XVIII. Regino lib. II. cap. CLXXXVIII.

P R Æ F A T I O.

affert caput CII. libri primi Capitularium. In describendo autem illo omisit voces illas *parentum atque*, quæ poni debent post hæc verba *religiosorum sacerdotum suorúmque*, cum extent in omnibus libris Capitularium tam editis quàm manu scriptis. Error itaque in scribendo admissus à Reginone effecit ut Burchardus quoque has duas voces omitteret in suo Decreto.

XIX. Quæ sequitur observatio manifestè ostendit Burchardum accepisse ex Reginone caput primum libri sui decimi, quod est CCC LXIII. libri secundi Reginonis, ubi refertur *ex Concilio Anqui-
rensi*. Deinde Regino in titulo sequentis capitis posuit *Vnde supra*. Heic Burchardus putans his verbis significari sequens quoque caput ex Concilio Ancyrano petitum esse, laudat illud *ex Concilio Anqui-
rensi cap. i.* numerum ex suo adjiciens. Re autem vera non est synodi Ancyranæ, sed cujusdam Regum nostrorum Capitularis, ut illic adnotabimus. Similem Burchardi lapsum quoad capitula quædam quæ apud ipsum leguntur sub titulo canonum Toletanorum nos retegimus in præfatione ad epistolam Rhabani ad Heribaldum, Ex eadem hallucinatione factum est ut

PRÆFATIO.

idem Burchardus Concilio Rotomagensi tribuat caput c c c c v i i . & duo sequentia libri secundi Reginonis , quia in titulo eorum scriptum est *Vnde supra*. Quibus verbis significare voluit Regino illic agi de eadem materia de qua actum erat in capite superiori. Nam , quoad ista ultima capita , certum est ea non pertinere ad Concilium Rotomagensis , & nihil aliud esse quàm formulas excommunicationis quæ tum in usu erant.

XX. Infinitum esset omnia persequi. Et satis hæctenus in hoc argumento nos exercuimus , cùm facile deinceps unicuique futurum sit ista conficere ex comparatione capitum quæ apud Reginonem & Burchardum extant , si quis tanti putaverit ista nosse. Nobis satis est viam aperuisse ad inveniendas origines tot falsarum inscriptionum apud Burchardum , Ivonem , & Gratianum. Unde interim colligitur magnum operæ pretium fuisse istam Reginonis lucubrationem vulgasse.

XXI. Ivonem quoque Carnotensem collectione Reginonis usum esse multa probare videntur , sed in primis epistolæ formatæ quæ extant in fine libri primi Reginonis. Nam illas ex Burchardo accipere non potuit Ivo , cùm apud illum non

P R Æ F A T I O.

extent. Descripsit igitur ex Reginone, nihil mutans aut addens.

XXII. Dedit autem Regino exemplum Ivoni ut auctoritate uteretur Capitularium. Nam Burchardus, cum Reginonem compilaret, maluit quæ hinc accipiebat capita tribuere Conciliis quibusdam aut patribus antiquis quam Regibus nostris, quod Francorum appellatio, qua Reginonis atque Witichindi etiamnum ævo gloriabantur Reges Germanorum, usurpari desiisset ætate Burchardi, adeoque exuta à Saxonibus esset omnis Capitularium istorum reverentia. Burchardus enim semel tantum cap. CCCXVIII. & XIX. lib. I. citat Capitula Karoli magni, sic ut addat illa ab Episcopis collaudata esse apud Aquisgramum, alioqui forsitan his non usus. Dispar causa fuit Ivonis, qui inter Francos vivebat, & ipse natus in Francia erat. Sed isti tamen, Regino inquam & Ivo, cum frequenter laudent libros Capitularium, ea non citant eo ordine quo edita nunc sunt, sed juxta codices antiquos, ut solent etiam Hincmarus Remensis, Isaac Lingonensis, Fulbertus Carnotensis, & alij. Unde fit ut perturbatus nunc esse videatur horum librorum ordo in vulgatis editionibus, cum non-

PRÆFATIO.

nulla capitula quæ pertinent, exempli gratia, ad librum tertium, nunc non extent in tertio, sed in primo; rursus quæ XCII. locum occupare debebant in libro primo, in XCVIII. nunc reperiuntur. Denique liber sextus habuit olim capitula saltem CCCCLVI. septimus CCCCLXXVI. ut patet ex Isaaco Lingonensi. Hodie tamen sextus CCCXXX. tantum capitula complectitur, septimus CCCLXXVII. Neque reponi potest erratum heic esse apud Isaacum, cum in his locis mirè consentiat editio Sirmondi cum vetustissimo codice MS. bibliothecæ regiæ in quo eadem Isaaci collectio continetur. Præterea liber sextus Capitularium constat CCCXXXVI. capitibus in antiquissimo libro MS. bibliothecæ Colbertinæ. Observatum denique est à viris eruditissimis Ivonem parte XVI. cap. CCCXLIV. laudare caput CCCLXXXIII. libri septimi Capitularium. Quod cum Juretus non inveniret in libris Capitularium, huc descendit ut existimaret Ivonem usum esse codicibus amplioribus quàm sint cusa exemplaria. Sed de omni isto negotio fusè & accuratè disputabimus cum novam eorundem aliorumque librorum Capitularium editionem dabimus emendatam ad

PRÆFATIO.

vetustissima exemplaria. Interim nonnulla per occasionem adnotavimus ad Reginonem quæ gustum quendam laboris istius nostri dare in antecessum poterunt hominibus eruditis.

XXIII. Reliquum est ut nonnulla dicamus de hac nostra editione, ut sciant lectores quid heic à nobis præstitum sit; si prius admonuerimus primam Reginonis editionem ab amplissimo illo viro quem suprâ nominavi Joachimo Hildebrando in lucem emissam esse Helmæstadij anno MDCCLIX. ex vetustissimo codice MS. qui fuit Mathiæ Flacij Illyrici, in quo præterea extat Concilium Remense adversus Arnulphum. Itaque cum Flacius in centuria decima historiae ecclesiasticæ citat collectionem Reginonis, ex isto codice citat, qui nunc habetur Helmæstadij in bibliotheca academiae Juliæ. Illius editionis exemplar qui mecum communicavit vir clarissimus & eruditissimus, simul admonuit dandum illud esse Francisco Mugueto typographo Parisiensi, ut elegantissimis ejus typis recederetur in publicam omnium utilitatem. Non repugnavit typographus. Sed ego illud in primis efficiendum esse putavi ut editio Helmæstadiensis conferretur cum

PRÆFATIO.

veteri quopiam exemplari MS. si quod in hac sede bonarum literarum Lutetia reperiri posset. Juvit consilium meum fortuna. Nam cum fortè eodem tempore aliud quærerem in libro de pœnitentia edito ab eruditissimo viro Joanne Morino Presbytero Congregationis Oratorij Domini nostri Jesu Christi, animadverti ab eo interdum laudatam hanc collectionem Reginonis ex veteri codice scripto temporibus Ottonis primi, ut ipse existimat. Hoc indicio factò, cum non dubitarem quin is liber adhuc extaret in bibliotheca Oratorij Parisiensis, adeo clarissimum scriptorem annalium Ecclesiæ Francorum Carolum le Cointe ejusdem Congregationis Presbyterum, interrogo ubinam nunc extet vetus codex Reginonis à Morino laudatus, peto ut illum mihi exhibeat. Tum ille, ut est omnino comis ac perurbanus, ac mihi privatim amicus, habere se respondit in bibliotheca codicem illum, ac mox mihi in manus dedit. Liber est sanè antiquissimus, suppar Reginoni, ut rectè arbitratus est Morinus. Hunc ego contuli cum edito, Reginonemque innumeris propemodum in locis emendavi, restitui, perfeci. Illud dolendum, deesse in codice illo octo folia, ni-

PRÆFATIO.

mirum partem capitum cc. libri secundi & quæ sequuntur usque ad septimum paragraphum capitum CCXLVI. Sed hunc hiatum supplevimus ope editionis Helmaestadiensis, ut illic monemus.

XXIV. Addidi in margine notas capitum istius collectionis quæ extant apud Burchardum, tum, quoad fieri potuit, ex quo quæque loco singula sumpta sint, sive ex canonibus Conciliorum, decretis Romanorum Pontificum, ex libris Capitularium, & aliis multis locis quæ nunc commemorare opus non est. Quo in opere quantum mihi tædij devorandum fuerit, quàm assiduo, longo, ac duro labori incumbendum, satis intelligent qui nostram hanc operam æqua lance examinare voluerint.

XXV. Initio libri edidi indiculum capitum, prout extat in codice manuscripto. Hinc enim major ordo. Verùm quia indiculo illi non bene semper conveniebat cum corpore collectionis, quòd alicubi synopses capitum deessent in indiculo quæ extabant in libro, rursus numeri interdum superflui notati erant in indiculo qui opus istud omnino turbabant, necesse fuit ista componere, ut omnia rectè congruerent. Quod tamen

P R Æ F A T I O.

non contigit in locis admodum multis.

XXVI. Quoniam verò Regino frequenter laudat epistolam Rhabani Archiepiscopi Moguntini ad Heribaldum Episcopum Autissiodorensis, visum est heic eam recudere cum Reginone, ut in eodem volumine habeas & fragmenta & epistolam ex qua illa excerpta sunt. Simul autem huic epistolæ reddidimus titulum suum, quem amiserat inter manus librariorum.

XXVII. Decreveram in totum abstinere à scribendis Notis. Verùm quoniam multa inter legendum mihi occurrerunt quæ explicatione indigere visa sunt, coactus sum abrumpere consilium meum, & adhuc operam in hoc meam præstare hominibus istarum rerum curiosis. Satis autem amplam laboris mei mercedem accepisse me putabo si meas illi Notas sua approbatione honestaverint.

XXVIII. Notas sequi pro more nostro debuit appendix actorum veterum quorum in Notis facta mentio est. Eam confecimus ex illustribus veterum temporum monumentis, adeo ut affirmare liceat non indignam esse quæ cum Reginonis opere jungatur. Qua in re mirificè nos adjuvit, qui studia nostra semper fo-

PRÆFATIO.

vere & incitare solet pro suo erga literas & literarum studiosos amore, Antonius Vion Herovallius: qui cum reliquis virtutibus suis clarissimus sit, tum ex eo capite omnium nostrum qui bonas literas tractamus amorem & reverentiam merito in se traxit, quod non solum lubentissimè favorem suum petentibus accommodat, sed ultrò se ingerit & obtrudit ut liberali manu cuncta donet quæ ad eum mittuntur ex diversis urbibus & provinciis istius florentissimi regni.

Multum etiam debes, lector, erudito typographo Francisco Mugueto, qui nulli diligentia, nullis sumptibus pepercit, ut auream istam Reginonis collectionem haberes & emendatissimam, ut re vera est, & venustissimam. Ille autem idem studium eandemque diligentiam tibi pollicetur in editione Capitularium, cum nobis tantum otij erit ut ad eam parandam accingere nos possimus.

Vale, lector, & libro isto utere ad majorem Dei gloriam, ad animæ tuæ salutem, denique ad utilitatem sanctæ Ecclesiæ.

